

SZAKMAI BESZÁMOLÓ (zárójelentés) a

Nyelv, kultúra, értelmezés.

A humántudományok és a hermeneutika érintkezési pontjai és elágazásai

című OTKA kutatásról
(futamidő: 2009.01.01 – 2012.12.31.)

OTKA nyilvántartási szám: 75840
Vezető kutató: Fehér M. István

Napjaink szellemi klímájának, korunk intellektuális áramlatainak egyik legfigyelemreméltóbb jelensége világszerte a kultúratudományi stúdiumok föllendülése és a kultúratudományok iránti érdeklődés megélénkülése. A tárgyilag-metodikailag rendkívüli módon szerteágazó kutatási spektrum és tematika olyannyira kiemelt konjunktúrának örvend, hogy vele összefüggésben elhangzott a „kulturalizmus” megjelölés is, és ugyancsak hangot kapott a vélekedés, mely szerint a filozófiában immár egyfajta „kulturalista fordulat” ment avagy megy éppenséggel napjainkban végbe (vö. D. Hartmann und P. Janich: „Die Kulturalistische Wende“. In: *Die Kulturalistische Wende. Zur Orientierung des philosophischen Selbstverständnisses*, hrsg. D. Hartmann und P. Janich, Frankfurt/Main: Suhrkamp, 1998, 9–23. o.).

A kultúratudományi stúdiumok hermeneutikai háttérre támaszkodnak, a hermeneutika továbbfejlődésének, elágazásának egyik állomásaként értékelhetők. A hermeneutika – a szövegek értelmezésének s általában a megértésnek, az interpretációnak a tudománya – a jelenkori filozófia egyik jellegzetes irányzata, mely a humán tudományok, ill. a kultúra tudományainak integratív szerepét is hivatott betölteni. Nemzetközi téren a múlt század hetvenes éveitől mértékadó módon jelen van, hazai adaptációja a nyolcvanas évektől indult meg. A hermeneutika sokoldalú összefüggéseket épített ki többek között az esztétikával, a metafizikával, az irodalomelmélettel, a teológiával és a nyelvfilozófiával. Az irodalomelmélet vonatkozásában elegendő Jauß és Iser munkásságára utalni (ld. H. R. Jauß: *Ästhetische Erfahrung und literarische Hermeneutik*, Frankfurt/Main: Suhrkamp, 1982., *Wege der Deutungen*, München: Wilhelm Fink Verlag, 1994.; Wolfgang Iser, *Die Akt des Lesens. Theorie ästhetischer Wirkung*. München 1976), a metafizikát illetően ld. Jean Greisch összefoglaló könyvét, *Hermeneutik und Metaphysik. Eine Problemgeschichte* (München: Wilhelm Fink Verlag, 1994. ld. ugyancsak J. Grondin, "From Metaphysics to Hermeneutics", in Grondin, *Sources of Hermeneutics*, SUNY Press 1995), a nyelvfilozófia vonatkozásában vö. az újabb munkák közül *Language and Linguisticality in Gadamer's Hermeneutics* (ed. Lawrence K. Schmidt, Lanham – Boulder – New York – Oxford: Lexington Books, 2000.), a teológiát illetően: Körtner, Ulrich H. J. (Hg.): *Glauben und Verstehen: Perspektiven hermeneutischer Theologie* Neukirchen-Vluyn, 2000.

Természettudományok és humán tudományok hermeneutikai keretben történő – ontológiai nézőpontú – egyesítésére nézve mértékadónak számítanak Heidegger megállapításai: "A megértés az ittlét egzisztenciájának eredeti meghatározottsága, eltekintve attól, hogy az ittlét magyarázó vagy megértő tudományt művel-e. [...] A megértés végső fokon elsődlegesen nem megismerés, hanem [...] az egzisztencia egyik alapmeghatározottsága." "A magyarázó és megértő tudományok [...] csak azért lehetségesek, mert az ittlét önmagában, mint egzisztáló egyúttal megértő is." *Gesamtausgabe*, Bd. 24, 390. sk., 392.). A megértés fenomenje – írja Heideggert követve Gadamer – "nem csupán a szellemtudományi módszertan sajátos problé-

mája", hanem "az ember világhoz való minden viszonyulását" is át- meg átszövi (*Igazság és módszer* = IM], Budapest: Gondolat, 1984. 21. o.).

A filozófia hermeneutikai átalakulását, újrafogalmazását, ill. a hermeneutikai irány kibontakozását az irodalomban – a nyelvi fordulat analógiájára – a filozófia hermeneutikai fordulataként ill. hermeneutikai fordulatként is szokás leírni. "Forradalomról beszélni talán túlzás volna", írja ezzel összefüggésben David Hoy, "ám mindenképpen létezik egy általános mozgalom, melyet »hermeneutikai fordulatnak« lehet nevezni" (David C. Hoy: "Heidegger and the Hermeneutic Turn", in: *The Cambridge Companion to Heidegger*, ed. Ch. Guignon, Cambridge University Press, 1993, 170. o.; ld. még F. Dallmayr: "Hermeneutics and Deconstruction", in: *Dialogue and Deconstruction: The Gadamer-Derrida Encounter*, eds. D. P. Michelfelder, R. E. Palmer, Albany: SUNY Press, 1989, 75. o.; H.-G. Gadamer: "Die Vielfalt der Sprachen und das Verstehen der Welt", in: *Gesammelte Werke*, Bd. 8, 1993, 343. o.)

Egy széles körben és hosszú időn keresztül elterjedt nézet szerint, melynek gyökerei az újkor elejére nyúlnak vissza, s mely virágkorát a XIX. században élte – jelentős mértékben azonban századunk első felét is meghatározta, s még ma is több helyen eleven –, a természettudományok volnának az ún. "kemény" tudományok, melyekkel a "lágý" bölcsészeti, illetve humán tudományok állnak szemben. A természettudományok azért "kemény" tudományok, mivel egzakt, mérhető adatokat, tényeket tárnak föl, melyek vitathatatlan igazságáért, objektivitásáért a tudományos módszer objektivitása kezeskedik. E nézet szerint a humán tudományok csupán abban a mértékben válhatnak tudománnyá, amennyiben sikerül megközelíteniük az objektivitás természettudományokban elért fokát. Mivel ilyen fokú objektivitás a humán tudományokban aligha érhető el (hiszen e tudományok tárgya az emberi valóság, e hihetetlenül illékony s változó valami), így e tudományok "lágýak", azaz csupán félig-meddig tudományok: a szubjektivitástól itt aligha lehet végérvényesen eltekinteni. A kesergésbe, rezignációba forduló kisebbségi érzés végül abban a – kimondott vagy kimondatlan – utópikus óhajban ölt testet, mely valahogy így hangzik: milyen jó is lenne, ha a humán tudományok egyszer végre elérhetnék a tudományosság természettudományokban elért fokát! – S akkor persze nyilvánvalóan ezt kell elméleti célként kitűzni.

Az elmúlt évtizedek elméleti fejleményeinek fényében – nem utolsósorban épp a hermeneutikai szemléletmód térhódításának következtében – e két nagy diszciplínacsoport merev elkülönülése, szembenállása feloldódóban van. Nem annyira a humán tudományok váltak azonban "keményebbé", mint inkább éppenséggel a természettudományokról derült ki: nem kevésbé "lágýak", mint a humán diszciplínák. Kuhn tudománytörténeti perspektívájának a tudományfilozófiában való uralomra jutása óta világossá vált: az értelmezéstől nem pusztán a humán tudományokban, de a természettudományokban sem lehet eltekinteni. Hogy egyedül a mérhető, módszeresen föltárható adatszerű objektivitás számít-e kitüntetett értelemben "valóság"-nak, "igazság"-nak, az egyebek mellett maga is *értelmezés* kérdése.

Az értelmezés túlnyomórészt nyelvi formában megy végbe, a nyelvi dimenzió így a hermeneutika egyik konstitutív eleme. A hermeneutika nyelvhez való viszonya teljességgel kitüntetett viszony. Hermeneutikailag szemlélve az egész emberi univerzum nyelvi szerkezetű, nyelvileg közvetített. Minden dolog nyelvi konstitúcióját tekintve valamely filozófia – főképp pedig nyelvfilozófia – magát a nyelvet sohasem tudná utólréni, pillantásának körébe vonni, önmagával szembeállítani, tárgyiasítani, s ekképp tárggyá, vizsgálódásának tárgyává tenni. "Az ember nem akarhat [...] a nyelv világába felülről bepillantani" írja Gadamer. "Nem létezik ugyanis semmiféle olyan hely, olyan álláspont a nyelvi világ-tapasztalaton kívül, amelyről ez utóbbi maga képes volna tárggyá válni." (*Gesammelte Werke*=GW 1, 456. o. = IM 314. o.). Éppen ebben pillanthatjuk meg Gadamer nevezetes tézisének az értelmét: "Lét, amelyet meg lehet érteni, nem más, mint nyelv"; "amit meg lehet

érteni, az nyelv”. Gadamer ebben az összefüggésben a nyelv "univerzális ontológiai jelentőségéről" beszél“ (GW 1, 479. o. = IM 329. o.) A nyelvfilozófia kiindulópontjára jellemző "teoretikus kijelentés” innen szemlélve „a nyelvnek pusztán szélsőséges esete [Extremfall von Sprache]”, s e szélsőséges esetet tartja a kijelentés- és ítéletlogika szem előtt (GW 8, 414.) .

A humán tudományok, illetve a szellemtudományok problémája a német filozófiai tradícióban legalábbis a XIX. század első felétől kezdve az előtérben áll: Schleiermacher, majd Ranke és a történeti iskola, Droysen, továbbá különösképpen a badeni neokantiánusok (Windelband és Rickert) és Dilthey azok a nevek, akiket itt elsősorban említeni szokás. A törekvés egy a természetmegismeréssel, illetve a természettudományos megismerésmóddal szembenálló, a történeti-filológiai, közös szóval: a humán stúdiumok sajátosságát megalapozó szemléletmód kidolgozására irányul. A kihívást a természettudomány, a technika és az ipari civilizáció látványos előretörése, s a nyomában kibontakozó pozitivista-naturalista világnézet elterjedése jelentette. Az egyre inkább a technikai-természettudományos megismerés által uralt kor tudat és átformált társadalmi világ ama sürgető igénye, miszerint a humán tudományoknak – amennyiben igazán tudományokká óhajtanak válni – a természettudományban meghonosodott és ott föltűnő sikereket felmutató módszereket és eljárásokat kell alkalmazniok, a történelmi és humán diszciplínák sajátos munkájának – e munka tökéletes félreértésén alapuló – felforgatásával fenyegetett. Ha a természettudományokban – mint Gadamer összefoglalóan utalt rá – “egyformaságokat, szabályszerűségeket, törvényszerűségeket kell megismerni, melyek alapján megjósolhatók a [jövőbeli] jelenségek és folyamatok”, akkor ezzel szemben “a szellemtudományok lényegét nem értjük helyesen, ha a törvényszerűségeket előrehaladó megismerésének a mércéjével mérjük őket”. Hiszen – “bármit jelentsen is itt a tudomány” – “a történeti megismerés nem arra törekszik, hogy a konkrét jelenségeket egy általános szabály eseteként ragadja meg. Az egyedi nem egyszerűen valamely törvényszerűség igazolására szolgál, melyből kiindulva a gyakorlati alkalmazás során azután előrejelzéseket lehet tenni. Az eszmény itt inkább magának a jelenségnek a maga egyszeri és történeti konkrétumában történő megértése” (IM 27. sk. o.) Az egyesnek nem pusztán valamely nem-fogalom példányaként, hanem éppenséggel akként az egyesként való megismerése, ami: alapvető érték – s nem pusztán a tudományban, hanem legalább annyira magában az életben.

A neokantianizmusban a természet-szabadság kanti dichotómiájának helyébe a természet-kultúra ellentét lép. Amit az ember önmaga hoz létre, amit nem készen kap a természettől, amit – már a föld megművelésével – saját műveként a természettel szembeállít, belőle saját alkotásaként kiemeli, az mind a saját tette: mindezt a széles tartományt fedi le a kultúra fogalma. “Természeti termékek szabadon nőnek a földből”, írja Rickert. “Kulturális termékeket a mező csak akkor terem, ha az ember szántott és vetett.” (*Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft*, 6. kiad. Tübingen: Mohr, 1926, 35. o.) Természet annak a foglalat, ami önmagától nőtt, a kultúráé az, amit az ember értékjellegű céljai tekintében maga hozott létre. A kultúra neokantiánus fogalma szerint mindaz kultúra, amihez az ember mint saját művéhez, s ilyenformán mint értékhez viszonyul. Innen szemlélve végső fokon már maga a természettudomány is kulturális termék. (uo. 72.) Közelebbről tekintve tehát a neokantianizmus nem csupán a kultúratudománynak a természettudománnyal való egyenrangúságát igyekezett – eredeti módon és nem sikertelenül – megvédeni, visszaperelni, hanem olyan elemzési szempontokra is szert tett, melynek optikájában éppenséggel a kultúrtudományt illeti meg az elsőbbség. A Kantnál jobbra csupán a morál területére korlátozódó autonómia-gondolat a neokantianizmusban a kultúra egész területére kiterjed, s ezáltal a kultúra fogalma túlnő a morális kultúrán: nem csupán a kötelességteljesítésben, de mindenütt, ahol valamilyen tevékenységet önmagáért, mint önértéket művelünk, autonóm lények vagyunk.

A kutatás célkitűzései és megvalósításának formái

A vázolt elméleti háttér fényében és az eddigi előzmények után kutatni kívántuk a hermeneutika és a kultúratudományok kapcsolatait, a kultúratudományokat kölcsönösen összefűző hermeneutikai vonatkozásokat, magának a kultúrának és a kultúra különböző ágaiban végbemenő értelmezésnek a fogalmát és folyamatát. A kutatást széleskörű – hazai és nemzetközi – együttműködésben, az újabb tudományos fejlemények figyelembevételével végeztük.

A kutatás folyamán nemzetközi együttműködést valósítottunk meg többek között a bécsi egyetemmel, az *Österreichisches Daseinsanalytisches Institut für Psychotherapie, Psychosomatik und Grundlagenforschung*-gal, a *Deutsche Hochschulverband*-dal, az *Internationale Schelling-Gesellschaft*-tal, a freiburgi, a tübingeni, a müncheni, a messinai és a kolozsvári egyetemmel. Ezek során közös kutatásokat végeztünk, konferenciákon, workshopokon vettünk részt, előadásokat és szemináriumokat tartottunk, és publikációkat tettünk közzé. Vendégelőadásokat tartottunk és továbbképzéseket szerveztünk a kutatási eredményekről hazai és külföldi egyetemeken, támogattuk az erdélyi kutatásokat, együttműködtünk a kolozsvári *Philobiblon* c. folyóirattal (a témavezetőt a kutatási időszak alatt a "Scientific Advisory Board" tagjává választották), a kolozsvári egyetem "Hermeneutika és kultúra" című magyar tannyelvű mesterképző programjával és mesterképző kurzusával, kolozsvári disszertációk megírásában ill. megvédésében konzulensként ill. bizottsági tagként, opponensként vettünk részt (Kerekes Erzsébet, Lurcz Zsuzsanna). 2012. májusában konferenciát rendeztünk "*Szót érteni egymással*". *Hermeneutika, tudományok, interkulturalitás* címmel, melynek anyaga 2012. decemberében leadásra került és nyomtatásban 2013. első hónapjaiban jelenik meg. – Együttműködést valósítottunk meg az *Internationale Schelling-Gesellschaft*-tal (ennek egyik megjelenési formája, az alább felsoroltakból a 5. sz. publikáció), 2012-ben a témavezetőt a Társaság eddigi munkájában kifejtett tevékenységéért a Társaság dísztagjává választották. A kutatási időszak alatt ill. a kutatások során számos – konferenciakötetekben, folyóiratokban megjelent – egyedi tanulmány született, ezeket összegyűjtve, átdolgozva kötetet ill. köteteket készítettünk elő.

Mivel a zárójelentéshez csatolt Útmutató „a részletes zárójelentésben a teljes projekt kutatási eseményeinek *rövid* szöveges összefoglalására” hívja fel a figyelmet, arra, hogy „Elegendő *röviden* bemutatni azon kutatási eredményeket, amelyeket a tudományos közvélemény számára elérhető formában közleményekben már nyilvánosságra hoztak” – és kifejezetten is eltanácsol „az eredmények olyan részletességű bemutatásá[tól], amilyen a tudományos közleményekben szokásos” –, a továbbiakban témacsoportokra és teljesítési módokra szűkítve következik a kutatás eredményeinek tömör felsorolása.

A kutatás eredményei röviden összegezve (eredményeken a kutatással összefüggésben tartott hazai vagy nemzetközi konferencia- vagy egyéb előadásokat ill. a nyomtatásban megjelent közleményeket értve):

- Hermeneutika, vallás, teológia, nyelvfilozófia kapcsolatainak kutatása, nemzetközi együttműködés (ld. alább Konferenciárszvételek 5., 10., Publikációk 1., 17., 20., 24., 26., 30.). Új eredmény annak kimutatása, hogy a fiatal Heidegger hermeneutikai filozófiafelfogása teológiai háttérre támaszkodik.

- Kutatások hermeneutika, nyelvelmélet, szemiotika, strukturalizmus ill. a beszéd és az írás, a hermeneutika és az írásbeliség/szóbeliség paradigma kapcsolatainak témájában; lásd Konferenciárészvételek 27., Publikációk 2., 16., 37. Új kutatási eredmény a szemiotikai jelfogalom hermeneutikai nézőpontú kritikája.
- Kutatások hermeneutika és kultúra, hermeneutika és művelődés, hermeneutika és humanizmus összefüggéseinek témájában (ld. Konferenciárészvételek 9., 22., 27., 29., Publikációk 2., 4., 18.)
- Hermeneutika és filológia kapcsolatai, a humántudományi szövegek áthagyományozódásának, átörökítésének, kiadásának problémái (ld. Konferenciárészvételek 14., Publikációk 6., 7., 8., 12., 16., 23.) Új kutatási eredmény a filológia hermeneutikafüggőségének – esettanulmányok révén történő – kimutatása.
- Hermeneutika és az európai egyetem kultúrtradíciója (ld. Konferenciárészvételek 11., 12., 13., 16., 28., 29., Publikációk 28., 38.). Az összekötő kapcsot a két terület között a „Bildung” fogalma alkotta. A kutatás ezen ágának keretében nemzetközi együttműködést folytattunk a *Deutscher Hochschulverband*-dal, a német egyetemi oktatók több, mint húsz ezer tagot számláló szakmai szervezetével, részt vettünk a szervezet éves konferenciáján (ld. konferenciárészvételek 1.), és felsőoktatási anyagokat szereztünk be a Bologna-folyamat németországi fejleményeiről (információ- és publikációcsere, a németországi felsőoktatás és felsőoktatáspolitikai újabb fejleményeinek figyelemmel kísérése). Részt vettünk és előadást tartottunk a 2011. májusában Budapesten megrendezett *Humboldt-Kolloquium*on (ld. Konferenciárészvételek 16.).
- Együttműködés az ELTE BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi valamint Művészetelméleti és Médiakutatási Intézetével és doktori programjaikkal, továbbá a berlini Humboldt-egyetem Hungarológia tanszékével; konferenciárészvételek, publikációk hermeneutika, filológia, esztétika és művészetfilozófia kölcsönös összefüggéseinek témájában (ld. Konferenciárészvételek 4., 11., Publikációk 31., 36., 37., 41., Részvevő kutatók publikációi 2., 4.), együttműködés a *Martin-Heidegger-Forschungsgruppe* kutatócsoporttal, plenáris előadás tartása az utóbbi által rendezett konferencián (ld. Konferenciárészvételek 17.)
- Hermeneutika és a filozófiatörténeti hagyomány (ld. Konferenciárészvételek 2., 4., 6., Publikációk 5., 7., 11., 14., 42., Részvevő kutatók publikációi 1., 3.)
- A hermeneutika társadalom- és politikai filozófiai összefüggései, hermeneutika és ideológiakritika (ld. Konferenciárészvételek 15., 38., Publikációk 4., 15., 21.)
- Nemzetközi együttműködés a *Österreichisches Daseinsanalytisches Institut für Psychotherapie, Psychosomatik und Grundlagenforschung*gal a Daseinsanalyse témájában; vendégelőadások, konzultációk, a nemzetközi kutatás adaptációja, társszervezés és részvétel az IFDA 2012-es konferenciáján (lásd Konferenciárészvételek 21., 23., Publikációk 39., 44.) a *Magyar Daseinanalitikai Egyesület* támogatása

A témavezető kutatási témával összefüggő konferenciárészvételei (zárójelben a tartott előadások címe azon a nyelven, amelyen elhangzottak) illetve hazai vagy külföldi egyetemeken, tudományos társaságokban, intézetekben tartott előadásai:

1. *"Universität – Zentrum der Forschung?"*, 59. Hochschulverbandstag 2009, a Deutscher Hochschulverband rendezésében, Düsseldorf, 2009. március 30. – április 1.
2. *Lábjegyzetek Platónhoz (8.): A szabadság*, a Magyar Filozófiai Társaság, a SZTE BTK Filozófia Tanszéke és az MTA Szegedi Bizottsága rendezésében, Szeged, SZAB Székház, 2009. május 14–15 ("Jóra és rosszra való szabadság"; ld. az alábbi publikációs jegyzék 11. ill. 13. írását).
3. *Jürgen Habermas filozófiája (Nemzetközi konferencia Jürgen Habermas részvételével)*, a Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskolája, a Pécsi Akadémiai Bizottság Nyelv- és Irodalomtudományok Szakbizottsága és a Német-Magyar Filozófiai Társaság rendezésében, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2009. május 18–19 („Positivismusstreit, Hermeneutik, Ideologiekritik. Rückblick auf zwei Debatten”). <http://habermas-rawls.blogspot.com/>
4. *Lukács György szeminárium 2009*, a Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskolája rendezésében, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2009. szeptember 4 („'A lélek és a formák' és a Babits-Lukács vita”). <http://old.btk.pte.hu/tanszekek/filozofia/Anyagok/Lukacs-2009-program.doc>
5. *Vallási élmény, tapasztalat és megértés – jogtudományi, bölcséleti és teológiai szempontból*, az ELTE ÁJTK Filozófia Tanszéke, a pannonhalmi Békés Gellért Ökumenikus Intézet (BGÖI) és a Goldziher Intézet a Vallásközi Párbeszédért rendezésében, Budapest, ELTE ÁJTK, 2009. november 6–7 („Öskeresztény élettapasztalat és eszkatológikus idő: Martin Heidegger korai vallásfenomenológiai előadásai” ld. a publikációs jegyzék 20. írását). <http://sites.google.com/site/vallaskonf>
6. *„A margók előadója voltam”. Konferencia Munkácsy Gyula emlékére*, az ELTE BTK Újkori és Jelenkori Filozófia Tanszéke és a Német–Magyar Filozófiai Társaság rendezésében, Budapest, 2009. november 19–20. (Plenáris előadás: „A szituációk egyenértékűsége”).
7. *Az a priori rejtjelei a magyar filozófia történetében*, a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának Filozófiai Intézete rendezésében, Miskolc–Bükkszentkereszt, 2009. november 20–21 (Megnyitó előadás: „Az aprioritás rejtélye. A priori és idő Heidegger gondolkodásában”, ld. a publikációs jegyzék 14. írását.). Internet: <http://www.filozofia-miskolc.net/index.php/esemenyek/188-az-a-priori-rejtjelei>
8. *Heidegger & Derrida – filozófia mint de(kon)strukció*, a Magyar Filozófiai Társaság Hermeneutika Szakosztálya, a Miskolci Egyetem Filozófiai Intézete és az MTA Miskolci Területi Bizottságának Társadalomelméleti Szakbizottsága rendezésében, Miskolc, MAB székház, 2009. december 14–15 (Megnyitó előadás: „Hermeneutika és applikáció – destrukció és dekonstrukció”; ld. a publikációs jegyzék 34. írását.) Ld. Internet: <http://www.filozofia-miskolc.net/index.php/esemenyek/243-heidegger-derrida-konferencia>
9. *Konferencia Edmund Husserl munkásságáról a filozófus születésének 150. évfordulója alkalmából*, az MTA Filozófiai Kutatóintézete, az ELTE BTK Újkori és Jelenkori Filozófia Tanszéke, a Német-Magyar Filozófiai Társaság és a Magyar Fenomenológiai Egyesület rendezésében, Budapest, 2009. december. 17–18. (Plenáris előadás: „Fenomenológia mint szigorú tudomány: az álmodtunk végigálmodtuk?” címmel.) Ld. Internet: http://husserlkonferencia.phil-inst.hu/Husserl_konferencia_program.pdf; <http://husserlkonferencia.phil-inst.hu/>

10. *Teória és praxis között avagy a filozófia gyakorlati arcáról*, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola rendezésében, Budapest, 2010. március 26 („Létmegértés és filozófia. Hit és teológia”; ld. a publikációs jegyzék 22., ill. 29. írását).
11. *Literatur und Institution. Internationale Tagung*, a Humboldt-Universität zu Berlin, Philosophische Fakultät II rendezésében, Berlin, 2010. június 17–19 („Die Humboldt-Universität: Spannung von Idee und Institution”; ld. a publikációs jegyzék 27. írását).
12. *„Facultas immota stabit” – az első 375 év*, az ELTE BTK által rendezett konferencia a Bölcsészettudományi Kar alapításának 375. évfordulója alkalmából tartott ünnepi hét keretében, ELTE, Budapest, 2010. november 10–11 (“Az egyetem önértelmezése Eötvös Loránd felfogásában”). <http://www.elte.hu/mtu2010?p4=f:5&id=NW-2059>
13. *Az egyetem eszméje az európai eszmetörténeti tradícióban*, az Eszterházy Károly Főiskola és annak Filozófia Tanszéke által "A Magyar Tudomány Ünnepe" rendezvénysorozat keretében rendezett konferencia, Eger, 2010. november 11–12. (Plenáris előadás: "Az egyetem humboldti eszméje és a német idealizmus" címmel”; ld. a publikációs jegyzék 28. írását). <http://www.egrizin.hu/?c=cikk&id=6694>
<http://www.egriprogramok.hu/hu/component/content/article/49/573.html>
14. *Filológia, nyilvánosság, történetiség*, „A filológia mint kultúrtechnika” című MTA TKI-projekt és „Az irodalmi nyilvánosság az antikvitásban” című OTKA-projekt közös konferenciája, a „Kultúrák párbeszéde” című TÁMOP-projekt nyitórendezvénye, az ELTE BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete és az Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport rendezésében, Budapest, 2010. november 25–27 („»A szavak szeretete« – a »bölcesség szeretete«. Filológia és filozófia hermeneutikai nézőpontból”). http://www.btk.elte.hu/file/filologia_program.pdf http://www.btk.elte.hu/file/filologia_leiras.pdf
15. *Hermeneutika és demokrácia*, a Magyar Filozófiai Társaság Hermeneutika Szakosztálya, a Miskolci Egyetem Filozófiai Intézete és az MTA Miskolci Területi Bizottságának Társadalomelméleti Szakbizottsága rendezésében, Miskolc, 2010. december 13–14 (megnyitó előadás: "A szövegértelmezéstől a társadalmi együttélésig: Hermeneutika, demokrácia, pluralizmus, gyakorlati filozófia"). Internet: <http://www.filozofia-miskolc.net/index.php/esemenyek/278-hermeneutika-es-demokracia-konferencia>
<http://www.filozofia-miskolc.net/index.php/esemenyek/278-hermeneutika-es-demokracia-konferencia?format=pdf>
16. *Humboldt-Kolloquium „Wissenschaftskooperationen im Europa des 21. Jahrhunderts – Herausforderungen für das Humboldt-Netzwerk in Mittel- und Südosteuropa“ / Humboldt Colloquium “Scientific Cooperation in the Europe of the 21st Century – Challenges for the Humboldt Network in Central and South-Eastern Europe”*, az Alexander von Humboldt-Stiftung rendezésében, Budapest, 2011. május 6–8 („Wissenschaft als Forschung und Gespräch oder »daß das geistige Wirken in der Menschheit nur als Zusammenwirken gedeiht«: Die Humboldtsche Universitätsidee und die Hermeneutik des 20sten Jahrhunderts”)
17. *Martin Heidegger. Natur – Kunst – Technik. 5. Treffen der Martin-Heidegger-Forschungsgruppe*, Meßkirch város és a Heidegger-Stiftung együttműködésével rendezte Alfred Denker és Holger Zaborowski, Meßkirch, 2011. május 25–29 (plenáris előadás "Kunst und Wahrheit bei Heidegger und Gadamer" címmel).
18. *Hegels Ästhetik als Theorie der Moderne. Internationales Philosophie-Symposium in deutscher Sprache / L'estetica di Hegel come teoria della modernità*, Istituto Italiano per gli Studi Filosofici, Nápoly, 2011. november 23–25 („»Das sinnliche Scheinen der Idee«. Gadamer und Hegel – zwei Arten einer Metaphysik des Schönen” ld. a publikációs jegyzék 41. írását).
19. *Lábjegyzetek Platónhoz (11.): A szerelem*, a Magyar Filozófiai Társaság, a SZTE BTK Filozófia Tanszéke és az MTA Szegedi Akadémiai Bizottsága rendezésében, Szeged, SZAB Székház, 2012. május 17–18 ("A szerelem sartre-i filozófiája és Kierkegaard").

20. "Szót érteni egymással". *Hermeneutika, tudományok, interkulturalitás*, az MTA–ELTE Hermeneutika Kutatócsoport és az ELTE BTK Filozófia Intézet rendezésében, 2011. május 24–25 (Megnyitó előadás: "»Szót érteni egymással«. Lábjegyzetek a Gadamer–Derrida vitához"; ld. a publikációs jegyzék 43. írását.)
21. *Development and Daseinsanalysis. Psychotherapy from the Beginning*, 8th Forum of the International Federation of Daseinsanalysis (IFDA), az IFDA rendezésében, Budapest, 2012. szeptember 28–29 („Heidegger’s Development up to ‘Being and Time’: The Concept of Being-in-the-World and the Distinction between Authenticity and Inauthenticity”; ld. a publikációs jegyzék 44. írását).
22. *Martin Heidegger: „Brief über den ‚Humanismus‘“*. *Kontexte und Interpretationen (II. Vallendarer Kolloquium zur Geschichte der Philosophie)*, Philosophisch-Theologische Hochschule Vallendar, Theologische Fakultät, 2012. december 13–16 ("»Das zureichende Sagen dieser Kehre«: Heideggers Rückblick auf *Sein und Zeit* in seinem Humanismusbrief").
http://www.fenomenologie.nl/Flyer_Kolloquium_Heidegger_24_09.pdf

További előadások

23. "Philosophie, Menschenbild, Daseinsanalyse": előadás és szeminárium a bécsi egyetem és az *Österreichisches Daseinsanalytisches Institut* együttműködésével szervezett "Daseinsanalyse – Grundgedanken, Anliegen, Perspektiven (Winter-Semester 2008/09)" címmel tartott féléves előadás-sorozat és szeminárium keretében, Bécsi Egyetem, 2009. január 9.
24. "Heidegger, Gadamer and the Hermeneutic Turn of 20th Century Philosophy": *Central European University, Department of Philosophy*, Departmental Colloquium, 2009. szeptember 29. (Abstract: http://web.ceu.hu/phil/talks_abstracts.html#IsFe)
25. „A fenomenológia határai (kitekintéssel az »analitikus–kontinentális« vitára)”: *Magyar Fenomenológiai Egyesület*, Budapest, ELTE Filozófia Intézet, 2009. október 8. és október 22.
<http://www.fenomenologia.hu/2009/10/22/fenomenologia-mesterkurzus-feher-m-istvan/>
26. "*Cursus interruptus: Heidegger 1920–1921-es vallásfenomenológiai előadásai*": *MTA Filozófiai Kutatóintézete*, Budapest, 2010. április 26.
27. „Nyelv, közösség, nyelvi közösség. Az *Igazság és módszer* ötven éve”: az *MTA Kolozsvári Akadémiai Bizottsága (KAB)* „Értékek Akadémiája” sorozatának keretében tartott előadás, Kolozsvár, 2010. október 26.
28. „A filozófia nagyságáról és nyomorúságáról”: az *ELTE Bölcsészettudományi Kara* „Gólyavári esték” sorozatának keretében tartott előadás, ELTE, BTK, 2011. április 13.
<http://www.btk.elte.hu/hir?id=NW-346>, <http://phil.elte.hu/>,
<http://www.elteonline.hu/tudomany/04-12-a-filozofia-nagysagarol-es-nyomorusagarol>
29. „Megértés, szót értés, egyetértés. Filozófusok közti viták, különös tekintettel a Gadamer–Derrida találkozóra”: a *Pécsi Tudományegyetem*, "Bölcsész Akadémia 2012–2013" sorozatának keretében tartott előadás, Pécs, 2012. október 25.

A kutatási témával összefüggő publikációk:

A témavezető kutatási témával összefüggő tanulmányai

1. "Religion, Theology, and Philosophy on the Way to *Being and Time*: Heidegger, the Hermeneutical, the Factical, and the Historical with Respect to Dilthey and Early Christianity". *Research in Phenomenology*, ed. John Sallis (Boston College), vol. 39, 2009/1, 99–131. old. ISSN 0085-5553 Lásd www.brill.nl/rp
2. "Mündlichkeit und Schriftlichkeit aus hermeneutischer Sicht". *Internationales Jahrbuch für Hermeneutik*. Hrsg. Günter Figal (Tübingen: Mohr Siebeck), Bd. 8, 2009, 117–145. old.
3. "A Nyugat és a filozófia". *Irodalomtörténet* (A Magyar Irodalomtörténeti Társaság és az ELTE BTK Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének folyóirata), XC (Új folyam: XL), 2009/1, 19–48. old.
4. "Hermeneutika és humanizmus". *Hans-Georg Gadamer – egy 20. századi humanista*, szerk. Nyíró Miklós, Budapest: L'Harmattan, 2009, 43–117. old. ISBN 978 963 236 195 6 ISSN 1586-8761
5. "Schellings Hegel-Kritik und die Selbstüberwindung des Idealismus im Spätdenken Schellings". *Negativität und Positivität als System*, Internationale Tagung der Schelling-Forschungsstelle Berlin, *Berliner Schelling Studien*, Heft 9, im Auftrag der Schelling-Forschungsstelle Berlin hrsg. von Elke Hahn, Berlin: Total Verlag, 2009, 103–129. old.
6. "Szövegkritika, kiadástörténet, interpretáció. A történeti-kritikai és az életműkiadások filológiai-hermeneutikai problémái. (I.) A hegeli mű szelleme és kiadásának története". *Világosság XLX*, 2009 nyár, 3–32. old.
7. "Szövegkritika, kiadástörténet, interpretáció. A történeti-kritikai és az életműkiadások filológiai-hermeneutikai problémái (II.) Kant, Schelling, Arisztotelész, Husserl, Heidegger. Adalékok műveik kiadásának történetéhez". *Világosság XLX*, 2009 ősz, 63–93. old.
8. "Szövegkritika, kiadástörténet, interpretáció. A történeti-kritikai és az életműkiadások filológiai-hermeneutikai problémái", *Filológia – interpretáció – médiatörténet*, szerk. Kelemen Pál, Kulcsár-Szabó Zoltán, Simon Attila, Tverdota György (Filológia 1), Budapest: Ráció Kiadó, 2009, 56–151. old. ISBN 978-963-9605-83-1
9. "Az egyetem humboldti eszméje. A filozófia és a humán stúdiumok közti összefüggés az újkori egyetem megszületésében". *Jacques Derrida szakmai hitvallása* (Jacques Derrida: A szakma jövője avagy a feltétel nélküli egyetem. Előadás és konferencia), szerk. Orbán Jolán, Veszprém: Iskolakultúra, 2009 (Iskolakultúra-könyvek 36., sorozatszerk. Géczy János), 47–57., 104–106. old.
10. "Fenomenológia, tapasztalat, szabadság. Schwendtner Tibor »Husserl és Heidegger: egy filozófiai összecsapás analízise« című akadémiai doktori értekezéséről". *Magyar Filozófiai Szemle LIII*, 2009/1–2, 1–95. old.
11. "Jóra és rosszra való szabadság – a dulakodás szabadsága". *Híd. Irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat LXXIV*, 2010. február, 2. szám (Újvidék: Forum Könyvkiadó Intézet), 53–80. old. <http://www.forumliber.rs/>
12. „Az irodalom filozófiája és a gondolatok »folyékonyra tételek«”. *A hermeneutika vonzásában. Kulcsár Szabó Ernő 60. születésnapjára*, szerk. Bónus Tibor, Eisemann György, Lőrincz Csongor, Szirák Péter, Budapest: Ráció Kiadó, 2010, 38–56. old. ISBN 978-963-9605-84-8

13. "Jóra és rosszra való szabadság – a dulakodás szabadsága". *Lábjegyzetek Platónhoz 8. A szabadság*, szerk. Laczkó Sándor és Gyenge Zoltán, Szeged: Pro Philosophia Szegedi Alapítvány – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó, 2010, 141–168. old. (ISBN 978-963-8812-0-5, sorozatszerk. Laczkó Sándor és Dékány András.)
14. "»Az aprioritás rejtélye«. *A priori és idő Heidegger gondolkodásában*". *Pro Philosophia Évkönyv 2010*, szerk. Veres Ildikó, Veszprém: Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány, 2010, 6–29. old. (ISSN 2060-100X)
15. "Irónia és szolidaritás". *Filozófia a globalizáció árnyékában: Richard Rorty*, szerk. Nyíró Miklós, Budapest: L'Harmattan, 2010, 35–71. old. (ISBN 978-963-236-281-6; ISSN 1586-8761)
16. "A *sensus litteralis* filológiai-hermeneutikai nézőpontból". *Szó és betű szerint a világ*, szerk. Jeney Éva, Budapest: Balassi Kiadó, 2010 (Pont fordítva, 10. kötet), 31–54. old. (ISBN 978-963-506-824-1; ISSN 1787-8861)
17. „Religion, Theology and Philosophy on the Way to *Being and Time*: Heidegger, Dilthey and Early Christianity”, *A Companion to Heidegger’s Phenomenology of Religious Life*, edited by S.J. McGrath and Andrzej Wierciński, Amsterdam/New York: Rodopi, 2010 (Elementa – Schriften zur Philosophie und ihrer Problemgeschichte, vol. 80), 35–65. old. ISBN: 978-90-420-3080-0
<http://www.rodopi.nl/ntalpha.asp?BookId=ELEM+80&type=new&letter=>
18. „Humanizmus pro és kontra: egy előadás és egy levél. Sartre versus Heidegger”. *Irodalomtörténet* (A Magyar Irodalomtörténeti Társaság és az ELTE BTK Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének folyóirata), XCI (Új folyam: XLI), 2010/2, 155–185. old.
19. "‘The Mystery of Apriority’: *A priori* and Time in Heidegger’s Thought". *Philobiblon. Journal of the "Lucian Blaga" Central University Library*, vol. XV, Cluj University Press 2010, 11–38. old. ISSN: 1224–7448. Ld. <http://www.bcucuj.ro/philo/vol15.html>,
<http://www.bcucuj.ro/philo/philo.html> EBSCO:
http://content.ebscohost.com/pdf25_26/pdf/2010/2ZR1/01Aug10/59357961.pdf?T=P&P=AN&K=59357961&S=R&D=a9h&EbscoContent=dGJyMNHX8kSeqLM4yOvsOLCmr0mepRZSs6e4S7WWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGnr1G3r65JuczOZrnb5ofx6gAA
20. „Öskeresztény élettapasztalat és eszkatológikus idő: Martin Heidegger korai vallásfenomenológiai előadásai”. *A vallási tapasztalat megértése. Jog, bölcsélet, teológia*, szerk. Bányai Ferenc, Nagypál Szabolcs, Bakos Gergely (Békés Gellért Ökumenikus Könyvek, 2. köt., sorozatszerk. Nagypál Szabolcs), Budapest: L'Harmattan – Békés Gellért Ökumenikus Intézet (Pannonhalma), 2010, 29–57. old. ISBN 978-963-236-348-6
21. "Irónia és szolidaritás". *Világosság* LI, 2010 nyár, 3–28 old. ISSN 0505–5849
22. „Létmegértés és filozófia – hit és teológia”. *Világosság* LI, 2010 tél, 107–144. old. ISSN 0505–5849
23. "Textkritik, Editions-geschichte, Interpretation – Philologisch-hermeneutische Probleme der historisch-kritischen Editionen. Der Geist des Hegel’schen Werkes und das Schicksal seiner Editions-geschichte". *Kulturtechnik Philologie. Zur Theorie des Umgangs mit Texten*, hrsg. Pál Kelemen, Ernő Kulcsár Szabó, Ábel Tamás (Bibliothek der klassischen Altertumswissenschaften, hrsg. Jürgen Paul Schmidt, Neue Folge, 2. Reihe, Bd. 131), Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 2011, 389–427. old. SBN: 978-3-8253-5731-3
<https://www.inniatiff.de/inni/winter/deutsch/frame.htm>
24. "Primal Christian Life Experience and Eschatological Time: Martin Heidegger’s Early Lectures on the Phenomenology of Religion". *Philobiblon. Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, Volume XVI, Number 1, January – June 2011, Cluj University Press, 2011, 203–229. old. ISSN 1224-7448

- http://www.philobiblon.ro/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=38&Itemid=88&lang=en
- http://www.philobiblon.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=107%3Aistvan-feher-m-early-christian-life-experience-and-eschatological-time-martin-heideggers-early-lectures-on-the-phenomenologyof-religion&catid=38%3Avolumul-xvi-nr-1-2011&Itemid=88&lang=en
25. "Az élet értelmére vonatkozó kérdés". *Vigilia* 76. évf. 2011/12, 908–912. old. ISSN 0042-6024 <http://www.vigilia.hu/content/76-%C3%A9vfolyam-12sz%C3%A1m>
  26. "Totalitás és enyémvalóság. A halál témája Heidegger *Lét és időjében*". *Don Quijote.hu – avagy a filozófia vándorútjai. Tanulmányok és egyéb írások Csejtei Dezső tiszteletére 60. születésnapja alkalmából*, szerk. Kissné Novák Éva és Laczkó Sándor, Szeged: Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány, 2011, 29–55. old. ISBN 978-963-888-122-9 356 old.
  27. "Die Humboldt-Universität. Spannung von Idee und Institution". *Ereignis Literatur. Institutionelle Dispositive der Performativität von Texten*, hrsg. Csongor Lőrincz, Bielefeld: Transcript Verlag (Reihe Lettre), 2011, 85–124. old. – 498 old. ISBN 978-3-8376-1894-5
  28. "Az egyetem humboldti eszméje és a német idealizmus", *Az egyetem eszméje az európai eszmetörténeti tradícióban. Az Egerben, 2010. november 11–12-én megrendezett tudományos konferencia előadásai* (Az Eszterházy Károly Főiskola Tudományos Közleményei, Új sorozat, XXXVIII. kötet. Tanulmányok a Filozófiatudományok köréből / Acta Academiae Agriensis Nova Series Tom. XXXVIII., Sectio Philosophica), szerk. Loboczky János, Eger: Líceum Kiadó, 2011, 15–33. old. ISSN 1789-8064
  29. „Létmegértés és filozófia – hit és teológia”. *Teória és praxis között, avagy a filozófia gyakorlati arcáról. A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Filozófia Tanszéke 2010. március 26-i konferenciájának anyaga*, szerk. Bakos Gergely OSB (Scintillae Sapientiae. A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Filozófia Tanszékének kiadványai, 1. kötet, sorozatszerkesztő: Bakos Gergely OSB), Budapest: L'Harmattan Kiadó – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, 2011, 93–139. old. ISBN 978-963-236-458-2 ISSN 2063-2053
  30. „Őskeresztény élettapasztalat és eszkatologikus idő. Martin Heidegger korai vallásfenomenológiai előadásai”. *Magyar Filozófiai Szemle* LV, 2011/4, 9–35. old. ISSN 0025-0090
  31. „Literaturgeschichte ohne Ästhetik? Zur Literaturtheorie-Auffassung des jungen Lukács”. *Berliner Beiträge zur Hungarologie* (Schriftenreihe des Fachgebiets für Ungarische Literatur und Kultur an der Humboldt-Universität zu Berlin), Bd. 16, Berlin 2011, 9–23. old. ISSN 0238-2156
  32. „A másik igazsága. Fehér M. István válaszol Olay Csaba kérdéseire”. *A másik igazsága. Ünnepi kötet Fehér M. István tiszteletére*, szerk. Lengyel Zsuzsanna Mariann és Jani Anna, Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2012, 265–332. old. ISBN 978-963-236-513-8 ISSN 1586-8761
  33. "Textual Criticism, Edition History, Interpretation: Philological and Hermeneutical Problems of Historical-Critical and Life-Work Editions". *Philobiblon. Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, Volume XVII, Number 1, January – June 2012, 114–181. old. ISSN: 1224–7448, ISSN (online) 2247 – 8442, ISSN – L 1224 – 7448
  34. "Hermeneutika és applikáció – destrukció és dekonstrukció (Heidegger, Gadamer, Derrida)". *Filozófia mint de(kon)strukció: Heidegger és Derrida*, szerk. Nyíró Miklós, Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2012, 25–74. old. ISBN 978-963-236-574-9 ISSN 1586-8761
  35. „A kerekded kör avagy a filozófia nagyságáról és nyomorúságáról”. *Magyar Tudomány* 173. évf., 2012/9, 1110–1120. old. <http://www.matud.iif.hu/2012/09/11.htm>
  36. „Hermeneutika és applikáció – destrukció és dekonstrukció. Heidegger, Derrida”. *Irodalomtörténet* (Az ELTE BTK Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének, a Magyar

- Irodalomtörténeti Társaságnak és a Magyar Tudományos Akadémiának folyóirata), XCIII, 2012/2, 143–160. old.
37. "Wort und Zeichen: Die strukturalistisch-semiotische Sprachauffassung aus hermeneutischer Sicht". *Hermeneutik und die Grenzen der Sprache. Hermeneutik, Sprachphilosophie, Anthropologie*. Hrsg. Ulrich Arnsward, Jens Kertscher und Louise Röska-Hardy mit einem Geleitwort von Hans-Peter Schütt. Heidelberg: Manutius Verlag, 2012, 91–109. old. ISBN 978-3-934877-94-8. http://www.manutius-verlag.de/bestell/start.htm?d_393.htm
  38. „Die Selbstinterpretation der Universität in der Auffassung von Loránd Eötvös”. *Berliner Beiträge zur Hungarologie* (Schriftenreihe des Fachgebiets für Ungarische Literatur und Kultur an der Humboldt-Universität zu Berlin), Bd. 17, 2012, 8–24. old.
  39. „Destruktion und Applikation oder Philosophie als »Philosophie ihrer Zeit«: Geschichte und Geschichtlichkeit in Heidegger und Gadamer”. *Daseinsanalyse. Jahrbuch für phänomenologische Anthropologie und Psychotherapie / Yearbook for Phenomenological Anthropology and Psychotherapy* 28, 2012, 67–86. old.
  40. „Vonakodni, visszariadni, értelmezni. Megjegyzések Zuh Deodáth recenziójához”. *Magyar Filozófiai Szemle* LXVI, 2012/3, 151–159. old.

Megjelenés alatt:

41. "»Das sinnliche Scheinen der Idee«: Gadamer und Hegel. Zwei Arten einer Metaphysik des Schönen", *Hegels Ästhetik als Theorie der Moderne*, hg. von Annemarie Gethmann-Siefert, Erzsébet Rózsa, Herta Nagl-Docekal, Elisabeth Weisser-Lohmann, in Zusammenarbeit mit dem Istituto Italiano per gli Studi Filosofici, Berlin: Akademie Verlag, 2013.
42. "Heidegger and the Hermeneutic Turn of Phenomenology", *Studies in East European Thought*, 72 (2012, n. 3), (forthcoming).
43. „Szót érteni egymással. Jegyzetek a Gadamer-Derrida vitához”. *Szót érteni egymással*, szerk. Fehér M. István, Lengyel Zsuzsa, Nyíró Miklós, Olay Csaba, Budapest: L'Harmattan, 2013 (megjelenés alatt)
44. „Heidegger's Development up to *Being and Time*: The Concept of Being-in-the-World and the Distinction between Authenticity and Inauthenticity”. *Daseinsanalyse. Jahrbuch für phänomenologische Anthropologie und Psychotherapie / Yearbook for Phenomenological Anthropology and Psychotherapy* 29, 2013.

Részvevő kutatók publikációi, a kutatás keretében született egyéb tanulmányok:

1. Bacsó Béla: „Hans-Georg Gadamer Arisztotelész olvasata”, *Hans-Georg Gadamer – egy 20. századi humanista*, szerk. Nyíró Miklós, Budapest: L'Harmattan, 2009, 118–129. old.
2. Kulcsár Szabó Ernő: „Kultúra – mítosz – nyelviség. A kultúratudomány eredetéről”. *Idealizmus és hermeneutika*, szerk. Olay Csaba, Budapest. L'Harmattan Kiadó, 2010, 97–122. old.
3. Lengyel Zsuzsanna: Transzcendencia és temporalitás (Kapcsolódási pontok Szilasi és Heidegger gondolkodásában), *Pro Philosophia Évkönyv 2010*, szerk. Veres Ildikó, Veszprém: Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány, 2010, 48–57. old.
4. Ernő Kulcsár-Szabó: „Budapest – Wien – Berlin: Der *Nyugat* und die mitteleuropäische Moderne”. *Berliner Beiträge zur Hungarologie* (Schriftenreihe des Fachgebiets für Ungarische Literatur und Kultur an der Humboldt-Universität zu Berlin), Bd. 17, 2012, 25–58. old.

Technikai megjegyzés:

A 2. részjelentés leadása után, 2011. jan. 28-i email levelében hívta fel a figyelmünket a Társadalom- és Bölcsészettudományi Kollégium titkára annak fontosságára, hogy az OTKA-támogatás ténye és a támogatott projektum nyilvántartási száma a publikációkban rendszeresen kerüljön feltüntetésre, s ezzel kapcsolatban utalt a Kollégium 2009. május 11-én kelt határozatára. 2011. jan. 30-i válaszomban hivatkoztam arra, hogy a mi kutatásunk a Kollégium 2009. május 11-én kelt határozatát megelőzően, 2009. január 1-ével indult (a szerződés aláírásának dátuma pedig 2008. feb. 5. volt), így értelemszerűen az akkor érvényes szabályok vonatkoztak rá, s hogy a korábbi szerződések (illetve a mellékletüket képező Teljesítési Szabályzat) – így a 2009/1 pályázati forduló támogatási szerződéseire vonatkozó szabályzat, amely a mi pályázatunkat is illeti –, említették ugyan az OTKA-támogatás tényének feltüntetését, ezt azonban korántsem helyezték oly szigorral az előtérbe, amint azt a 2011. évben induló OTKA kutatások támogatási szerződéseire vonatkozó szabályzat 7.10. pontja teszi (a két Szabályzat vonatkozó részeinek összevetése e szigorítást világosan mutatja).¹ Válaszomban egyúttal jeleztem: a jövőben fokozottan tekintettel leszünk erre a követelményre. Ez így is történt, s az ezen időpont után megjelent közlemények döntő többsége (összesen 20 publikáció) ténylegesen is tartalmazza ezeket az adatokat. Néhány esetben sajnos technikai okokból kimaradt ez a hivatkozás, mivel a *-gal jelölt lábjegyzet a számokkal jelzett láb- és végjegyzetek között konvertáláskor eltűnt. Ahol levonatban ezt észleltük, igyekeztünk visszaállítani (vagy máshová, pl. a tanulmány végére áttenni), de ez nem mindig sikerült.

Budapest, 2013-01-19

Fehér M. István

---

¹ **OTKA TÁMOGATÁSI SZERZŐDÉSEK TELJESÍTÉSÉNEK SZABÁLYAI**
(Érvényes a 2008/2 várólista és a 2009/1 pályázati forduló támogatási szerződéseire)

7.10. A kutatási eredmény hasznosítása, publikálása során fel kell tüntetni, hogy az OTKA támogatási szerződés alapján jött létre, és a közleményben meg kell adni az OTKA szerződés nyilvántartási számát. Az OTKA támogatással létrejött tudományos közleményt a Nyílt Hozzáférés (Open Access) normái szerint térítésmentesen olvashatóvá kell tenni ....

OTKA TÁMOGATÁSI SZERZŐDÉSEK TELJESÍTÉSÉNEK SZABÁLYAI
(Érvényes a 2011. évben induló OTKA kutatások támogatási szerződéseire)

7.10. A kutatási eredmény hasznosítása, publikálása során minden alkalommal fel kell tüntetni, hogy az OTKA támogatási szerződés alapján jött létre, és a közleményben meg kell adni az OTKA szerződés nyilvántartási számát. A zárójelentések értékelésénél az OTKA nem fogadja el azon publikációkat, amelyeken nincs feltüntetve az OTKA támogatás. Az OTKA-támogatással létrejött tudományos közleményt a Nyílt Hozzáférés (Open Access) normái szerint térítésmentesen olvashatóvá kell tenni ...